

та лексико-семантичні трансформації відіграють вирішальну роль у забезпеченні зрозумілості та емоційної насиченості перекладеного тексту.

Перспективи подальших досліджень у галузі перекладу фентезі включають вивчення перекладів інших адаптацій «Відьмака». Аналіз перекладів відеоігор, коміксів та сучасного серіалу Netflix може надати більш глибоке розуміння того, як різні медіа впливають на перекладацькі стратегії.

Література

1. Бялик В. Д. Основи теорії перекладу = Fundamentals of Translation Theory: навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 376 с.
2. Манахов О. І. Літературна традиція і жанр фентезі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2014. №8. Т. 2. С. 115–117. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v8/v8-2/29.pdf>
3. Мельник А. П. Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 58. С. 110–112.
4. Радецька С. В., Каліщак Т. Т. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. 2016. Кн. 2. С. 81–84.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Вид. 2-е, випр. і доп. 2017. 890 с.
6. Чернова А. В., Аванесян А. А. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу. URL: http://confcontact.com/2013_04_17/30_Chernova.htm
7. Wielki słownik poprawnej polszczyzny / pod red. A. Markowskiego.

Науковий керівник – В. П. Яручик, канд. філол. н., доц.

Наталія Данилюк, Наталія Костусяк

Семантичні та граматичні ознаки часових форм дієслів у творах В. Гребенюка

У сучасному мовознавстві категорію часу дієслова розглядають у різних аспектах, зокрема й у межах узагальненого поняття темпоральності, що дає змогу схарактеризувати не тільки закріплені за певними грамами вияви, а й зосередити увагу на їхньому внутрішньосемантичному розгалуженні та вторинних часових маркерах. Наголошуючи на кваліфікаційних параметрах зазначеної категорійної величини, К. Городенська вказує на її центральність, належність до групи власне-дієслівних, тобто обмеженість щодо поширення на інші частиномовні класи, наявність семантичного змісту, який «визначає відношення реальної з погляду мовця дії або реального, на його думку, процесу чи стану до моменту мовлення», словозмінність, триграмемність [3, с. 376]. На переконання К. Городенської, реальність забезпечує розгляд дій, процесів і станів тільки у взаємодії з мовцем, поза яким вони можуть набувати відтінку ірреальності [3, с. 376, 381]. Окрім утрадиційної думки про наявність часу тільки в дієсловах дійсного способу, науковці зрідка пов'язують його з деякими умовними формами [7, с. 368] або розглядають поза межами категорії способу [1, с. 95]. З-поміж запропонованих інтерпретацій нам найбільшою мірою імпонують міркування І. Вихованця, згідно з якими час постає самостійною категорійною величиною, що не перебуває в підпорядкуванні інших морфологічних категорій. До важливих параметричних ознак часових форм зараховують їхнє структурування трьома, рідше чотирма граматичними значеннями. Відмінність полягає у визначенні давноминулого часу як складника минулого [3, с. 376–384] чи окремої грами [2, с. 199; 7, с. 368]. Розв'язуючи порушене питання, В. Горпинич констатує: «Категорія часу дієслова в українській мові складається з чотирьох грам (теперішній, минулий, давноминулий, майбутній час)» [2, с. 199]. На нашу думку,

давноминулі форми значеннєво тяжіють до минулих, оскільки репрезентують дію, яка відбувалася чи відбулася до моменту мовлення. Така змістова окресленість спростовує потребу виділяти четверту часову граему й скеровує до виокремлення трьох граматичних значень аналізованої категорії.

Акцентуючи на формальних показниках часу, лінгвісти зазвичай указують на відсутність спеціальних маркерів і називають «закінчення особової парадигми» [3, с. 376]. В. Горпинич, крім того, розглядає «формотвірні суфікси -в, -л-а, -л-о та допоміжне дієслово бути» [2, с. 199]. Висловлені міркування, поза сумнівом, обґрунтовані й не викликають сумнівів, водночас вважаємо за потрібне дещо доповнити їх. Як відомо, дієслова минулого часу позбавленні особової парадигми, натомість поряд із суфіксами та закінченнями однини доречно говорити про формальні показники множини, з огляду на це до виражальних засобів варто зарахувати не тільки особові й родові маркери, а й числові, зокрема флексію множини. Неусталеність інтерпретації статусу категорії часу, наявність різотлумачень щодо її грамемної структури й формальних репрезентантів, а також потреба схарактеризувати особливості не тільки первинного вияву, а й з'ясувати специфіку мовних одиниць, що перебувають поза системою закріплених форм, визначають *актуальність* порушеної проблеми.

Дотримуючись усталеної думки про триграмемний вияв та словозмінний характер категорії часу, а також про самостійність і невідпорядкованість категорії способу, ставимо за мету окреслити її семантичні різновиди та центральні (закріплені) і вторинні (транспозиційні) виражальні засоби. Перспективним вважаємо скористатися фактичним матеріалом, дібраним із прозових творів волинського письменника В. Гребенюка, тексти якого поки не були схарактеризовані в такому аспекті.

За слушними міркуваннями К. Городенської, «ядро категорії часу становить граема теперішнього часу. Вона означає дії, процеси та стани, що відбуваються одночасно з моментом повідомлення про них» [3, с. 377]. Солідаризуючи з такою думкою, І. Піддубська висловлює припущення про найбільшу підвладність теперішніх форм «семантичним модифікаціям, зміщенням» [6, с. 10]. Скористаємося запропонованим К. Городенською поділом теперішнього часу на власне-теперішній, позначувані яким дії, процеси та стани, «збігаючись із моментом мовлення, майже не виходять за його межі» [3, с. 377] і невластиво-теперішній, що «виражає дії, процеси та стани, які тільки певною мірою збігаються з моментом мовлення» [3, с. 378]. Попри те що обидва різновиди часових форм представлені в укладеній картотеці фактичного матеріалу, мовних одиниць першого різновиду значно менше, ніж другого. На думку В. Русанівського, власне-теперішнім формам притаманне пряме детерміноване значення [7, с. 369]. У досліджуваних творах такі дієслова репрезентують: 1) різні фізичні дії: *І представник міськвко щось із задоволенням виразом обличчя занотовує в записник...* (4, с. 44); 2) локативні дії, процеси, стани, наприклад: *Василя Якименка ведуть селом до сільради четверо червоноармійців* (4, с. 37); *Татко з братиком зараз у небезпеці, десь в окопі чи біжать в атаку, а ти лінуєшся піти за них помолитися* (4, с. 34); *І так само стоять на подвір'ях і при тинах односельці* (4, с. 37); 3) мовленнєву діяльність: *Повіdomляємо, що з виправного табору в нашій околиці вчинили зухвалу втечу декілька вкрай небезпечних злочинців. Ці закоренілі бандити, грабіжники, убивці й гвалтівники становлять велику небезпеку для навколишнього населення. Закликаємо всіх цивільних осіб сприяти органам правопорядку у ліквідації втікачів* (4, с. 35); *Стоїть, понуро мовчить Прокопиша* (4, с. 37). Функційну своєрідність форм власне-теперішнього часу випрозорує їхнє вживання разом із темпоральними прислівниковими конкретизаторами, наприклад: *Ой, певне, мало мають нині причин усміхатися, подумала Грета* (4, с. 34); *От і зараз іде* (4, с. 37). Іноді в одному реченні вжито кілька власне-теперішніх маркерів динамічної ознаки, що виконують роль однорідних присудків і водночас слугують засобом зображення психологічного стану героїв, спонукають до роздумів та оцінювання описуваної ситуації: *Стоїть, понуро мовчить Антін* (4, с. 37); *Стоїть Дарка у дверях, мовчить і лиш пильно*

проводжає поглядом, приклавши долоню дашком (4, с. 37). У цій конструкції змальовано процеси, що відбуваються одночасно.

Серед невластивих теперішніх форм (за термінологією В. Русанівського, із прямим недетермінованим значенням [7, с. 370]) К. Городенська розглядає:

1) розширений теперішній час, який експлікує «дії, процеси та стани, що збігаються з моментом мовлення, одночасно виходячи в різні відрізки часу до і після цього моменту» [3, с. 378]: *Іще й отець Вальтер скаже: оце то Курт, оце називається краший учень недільної школи* (4, с. 34); *Джеміль працює* метрдотелем у цім ресторані ще з царських часів, набачився різного ... (4, с. 18); *...Та хоч-не-хоч, а холод пробирає*. У черевиках *чвакає* (4, с. 48). У досліджуваних новелах простежуємо нанизування таких форм для передавання кількох дії, традиційно виконуваних одна за одною, що віддзеркалюють стиль життя героїв: *Дівча приходить зі школи, обідає, потім сідає за домашку, а вже як тато вертається з роботи пізно ввечері, то і домашка готова, і посуд помито, і сніданок на завтра в холодильнику...* (4, с. 5). Крім розповідних, аналізовані мовні одиниці входять до структури питальних конструкцій: *Що значить не платять, що значить не платять?* (4, с. 47). До цієї групи зараховуємо мовні одиниці зі значенням періодичності, на що вказують супровідні модифікатори: *Тільки у церкві часом знаходить розраду* (4, с. 48); *Він теж подеколи ще приходить* (4, с. 48)

2) постійний теперішній час, що передає «постійні закономірності або особливості чогонбудь..., колективний досвід» [3, с. 378]: *Бо й село зоветься Якименки, і трохи не всі у селі пишуться Якименками* (4, с. 36); *Відтоді й переходить* титарювання в їхньому селі од батька до старшого сина (4, с. 29); *Тільки от у церкві з середини тридцятих стали правити по-українськи: бо ж ходиш на кожну службу з дитинства, а стоїш турок турком, лише хрестишся* (4, с. 30); – *Гай-гай, хлопче! Хоч вовк линяє, та норів не міняє* (4, с. 24); *...усе йде як по маслу* (4, с. 44); *Працює як мокре горить* (4, с. 48). Принагідно прокоментуємо міркування В. Горпинича, пов'язані з визначенням статусу дієслів, які позначають узагальнену дію, «що не відбувається, а тільки мислиться як узагальнена в момент мовлення, до і після нього» [2, с. 202]. Тобто форми, що зазвичай мають другу особу однини та структурують приказки, сентенції та інші висловлення узагальненого змісту, науковець називає абстрактними теперішніми. Протилежну думку щодо статусу дієслів постійного теперішнього висловлює А. Загнітко, зараховуючи їх до групи теперішніх актуальних [5, с. 233].

Іноді В. Гребенюк нанизує теперішні форми, які передають послідовні дії та процеси. На таке функціонування аналізованих дієслів натрапляємо в уривку – переповіданні змісту твору одним із героїв новели: *Словом, юнак Вертер закохується з першого погляду в заручену дівчину, липне до неї, але вона ж заручена, шансів ніяких. Вона виходить заміж, а Вертера розбирає все дужче, він все ходить і ходить до них, типу як друг сім'ї, а чоловік навіть якийсь час розуміє й терпить. Але всі ті візити вже стають дивними «в очах громадськості», тоді Вертер не витримує і пускає собі кулю в лоб* (4, с. 4). Виділені дієслова тяжіють до схарактеризованих в академічному виданні за редакцією І. Білоліда теперішньо-минулих форм, що «переносять дію у план минулого» і «характерні для розповідей про події минулого» [7, с. 370]. Своєрідність вживання аналізованих дієслів вияскравлюють неозначено-особові одиниці: *Такого породистого, пшеного (кота. – Авт.), яких купують за чималі гроші, а потім шиють їм одяг, возять до котячого лікаря на щеплення, до котячого перукаря на стрижку і навіть подекують, до котячої педикюрниці – приводити в порядок кігті* (4, с. 51). До мовних особливостей дієслів теперішнього часу зараховуємо обмежене вживання коротких форм: *До однієї все місцева інтелігенція вчаща: кому справді кава смакує, кому аби потусуватись, а хтось задля престижу* (4, с. 48).

Найбільша група дієслів, дібраних із збірки В. Гребенюка «“Ефект Вертера” та інші новели», – форми минулого часу, які виражають «об'єктивно реальні дії, процеси та стани, що відбувалися (виявлялися) або відбулися (виявилися) в певний часовий проміжок до моменту

мовлення» [3, с. 379]. Зорієнтованість на семантику та видову ознаку дає змогу виділити мовні одиниці недоконаного виду з указівкою на:

1) минулі тривалі дії, процеси, стани, часто супроводжувані обставинними часовими прислівниками, зокрема й структурно ускладненими суфіксами суб'єктивної оцінки. Зазвичай такі дієслова позначають конкретні фізичні дії, мовленнєву й розумову діяльність, сприйняття та ін., наприклад: Свирид Пастушук **малював** образи. Діви з Дитятком, Миколая Угодника, Варвари, Катерини, Юрія Побідителя... (4, с. 39); **Довго писали, узгоджували, переробляли й вивчали** трохи не на пам'ять план-сцерій (4, с. 42); **Тож коли писали сценарій і питання з місця придумували, то мали на увазі насамперед Василька...** (4, с. 43); **Вона, строго за планом-сценарієм, розповідала** про «опіум народу», історичні корені релігії, зокрема християнства, про плоску землю на чотирьох китах (4, с. 43); **Я дивився, слухав і відзначав, що захід справді показовий...** (4, с. 44); **І всі ще довгенько не розходилися, оцінюючи роботу тих, хто до стенда причетний** (4, с. 43) – ужитий у поданому реченні прислівник довгенько хоч і має спеціалізований на вираженні вторинної демінутивної ознаки суфікс суб'єктивної оцінки, проте скерований на окреслення значного часового відрізка. Невелику групу становлять мовні одиниці, які експлікують локативні й емоційно-психічні процеси: **Класний керівник стояла** біля дошки, а я **сидів** боком за вчительським столом, тож кілька разів глянув на Василька (4, с. 43); **Хоча, звісно, трохи й хвилювалася, як кожна людина** (4, с. 43). У межах аналізованих форм розглядаємо дієслова зі значенням стану, що поширюється й на момент мовлення. Наприклад, такий функційний потенціал реалізує предикативно вжита лексема **знали** з указівкою на розумовий стан осіб у реченні **...ми точно знали, що є в 6-А класі хлопчина віруючий, син паламаря з єдиної на всю округу церкви** (4, с. 43). Доречно уточнити, що тривалість може мати різний вияв: надто великий і малий, який охоплює незначний проміжок часу, пор.: Свирид також усе **пропадав у своїй клуні, де малював ікони** (4, с. 40) і **Ми не переживали за поведінку Василька під час виховної години...** (4, с. 43); **Дехто піднімали руки й запитували з місця, Софія Дмитрівна роз'яснювала** (4, с. 43);

2) минулі повторювані чи зовсім незреалізовані дії, процеси, стани, темпоральним ідентифікатором кратності або нездійснення яких слугують адвербіальні одиниці на зразок **щодня, ні разу**, а також числівниково-іменникові сполуки: **Щодня виходив** із дому, з бідацької хати на самісінькій околиці, й **крокував** до управи, що в колишній куркульській оселі під колишньою церковною горою (4, с. 36); **Колись трохи не щодня** до кав'ярні **ходив** (4, с. 48); **Не брав** Василь Іванович з Антона жодного податку **ні разу** (4, с. 37); **Вже три записки** вчителька **передала** (4, с. 47);

3) минулі дії, що відбуваються одночасно; такі форми значеннєво тяжіють до теперішніх, наприклад: Свирид **тримав** Дмитруся, той пальчиком **штрикав** тата – «Носик! Вушка! Очки!» – і вони разом заливчасто **сміялись** (4, с. 41).

Дієслова недоконаного виду зрідка вжиті в безособових конструкціях зі значенням теперішнього часу, що слугує ознакою художнього стилю: **Додому зовсім не хотілося. Краще так ото бродити потемки вулицями під холодною мжичкою, раз по раз шлапаючи в калюжі** (4, с. 47).

Розглядаючи дієслова минулого часу доконаного виду, лінгвісти часто вдаються до поділу їх на перфектні й аористичні [2, с. 203–204; 3, с. 379–380; 7, с. 375–376]. Перфектним приписують «значення, коли результат дії, процесу або стану наявний тоді, коли про них повідомляють, і він актуальний у момент мовлення» [3, с. 379]. Слушним вважаємо уточнення В. Горпинича про те, «перфектні дієслова доконаного виду тісно пов'язують часовий план минулого з планом теперішнього» [2, с. 203–204]. «Аористичним називають таке значення, коли результат у минулому завершеної дії не пов'язаний із моментом мовлення» [3, с. 379]. В. Русанівським обидва різновиди форм вважає детермінованими й протиставляє їх недетермінованим з указівкою на постійні дії, зреалізовані в прислів'ях [7, с. 375–376]. Поза сумнівом, запропонована науковцями класифікація цілком обґрунтована й неодноразово

схарактеризована в лінгвістичних дослідженнях. З огляду на це намагатимемося окреслити своєрідність дієслів минулого часу доконаного виду, ужитих у збірці В. Гребенюка «“Ефект Вертера” та інші новели», узявши до уваги інші класифікаційні параметри. Як засвідчує корпус фактичного матеріалу, у моделюванні реченнєвих конструкцій беруть участь мовні одиниці зі значенням динамічної ознаки, що вказують на: 1) результат конкретної дії почасти із супровідним партитивним відтінком, наприклад: *Та найголовніше – виготовили великий, на пів стіни стенд з усілякими малюнками й цитатами* (4, с. 42); *Онуфрійович увігнав останнього цвяха...* (4, с. 42); *Давно повибивали ліхтарі у дворах, і лампочки біля під'їздів повикручували* (4, с. 48); 2) локативну дію, зокрема просторове переміщення по горизонтальній осі, досягнення кінцевого пункту руху із супровідним значенням кількості, наприклад: *Проїшли садибу Антона-тєслі, кульгавого від роду, що з п'ятьма дрібними діточками зостався без жінки* (4, с. 37); *Поприходили вчителі з кількох шкіл міста, із міськвнво начальство прийшло, як і личить* (4, с. 43); 3) мовленнєво-спонукальну діяльність, наприклад: *Хтось із запрошених попросив трішки відчинити квартиру: душнувато* (4, с. 44); 4) стан особи, наприклад: *Його трохи попустило...* (4, с. 49); 5) процеси, зокрема й фізіологічні з відтінком одноразовості, наприклад: *Так ми обійшли всю Лугівщину, вже й наморилися...* (4, с. 51); *Хтось кашлянув за рогом будинку й пошляпав калюжами* (4, с. 50).

За допомогою кількох ужитих поряд дієслів доконаного виду письменникові вдається передати результативні дії, що послідовно розгортаються й дають змогу читачеві відчувати себе спостерігачем описаного: *Щойно підїхали до млина, як мірошник, давній Лаврінів приятель, з яким ще в царську воював, радісно усміхнувся, підбіг до нього, поручкались, обійнялися, та все щось розказував, усе щось правив, усе відводячи та відводячи вбік для жвавої розмови, так що Лаврінові не відійти од нього...* (4, с. 17). Важливу стилістичну роль відіграють редуковані доконані форми, які передають тривалість локативно-процесуальних станів: *У їхньому селі церкви нема, закрили; вона, ветха, постояла-постояла без догляду похилилася й завалилася* (4, с. 40).

У досліджуваних текстах почасти натрапляємо на минулі форми, які зазнали внутрішньогамемних транспозицій. Функціонування супровідних модальних та часових модифікаторів, а також загальний контекст дають змогу виділити одиниці, що мають показники минулого часу, проте репрезентують ірреальну дію, яка стосується майбутнього, наприклад: *І провели репетицію з усім класом: наприкінці, як підсумок усього сказаного, вчитель мав нібито спитати в класу: «Отже, що?..» А клас хором мав нібито відповісти: «Бога нема!»* (4, с. 42) – у поданих конструкціях формальні маркери минулого часу виявляє зв'язковий компонент *мав*, що структурує складений дієслівний присудок.

У збірці В. Гребенюка «“Ефект Вертера” та інші новели» кількісне обмеження виявляють дієслова давноминулого часу – аналітично оформлені двокомпонентні одиниці, що містять основне дієслово в минулому часі й зв'язку, яка зазвичай дублює всі граматичні характеристики головного слова. В опрацьованих текстах зв'язкові компоненти хоч і мають форму минулого часу, проте виявляють інші родові й числові ознаки: поряд з ужитими в множині чи чоловічому роді однини дієсловами автор використовує зв'язку було в середньому роді однини, наприклад: *Одного разу Свирид поїхав на ярмарок до міста. Взяв і Богородицю з Дитятком, і Спаса, і Миколая, і Юрія Переможця, Катерину, Варвару, і про всяк випадок одну ту – «Всевидяще Око», що було замовили, та не відкупили* (4, с. 41); *...той непогані вірші було писав, у того пристойні пейзажі колись удавались* (4, с. 48).

У часовій парадигмі й у корпусі фактичного матеріалу окрему групу формують дієслова майбутнього часу, які, на переконання А. Загнітка, репрезентують прогнозовані дії й поєднують «два моменти: об'єктивний (віднесеність дії до періоду після моменту мовлення) і суб'єктивний (інтерпретація й оцінка мовцем запланованої дії)» [5, с. 235]. Як відомо, майбутні дії, процеси чи стани можуть бути недоконані й доконані. У першому випадку йдеться про дві форми: 1) аналітичну, структуровану допоміжним компонентом бути, що, крім майбутнього часу, виражає особу й число, а також неозначеною формою дієслова як носієм

основного лексичного значення. В укладеній картотечі джерельної бази засвідчені тільки так звані синтаксичні дієслова цього різновиду, тобто транспоновані у вербальну площину ступеньовані прикметники й прислівники, наприклад: *Знаєш, тоді успіх ще **дорожчий** буде, ще **солодший*** (4, с. 48); *1 **буде** набагато **краще!*** (4, с. 49); 2) синтетичну: *Чи ж **не матимеш** ти більше часу на ті віконниці?* (4, с. 41).

На відміну від недоконаних значну частину становлять доконані форми, що виражають потенційно-результативні дії, процеси та стани й виражені першою особою однини: – ***Затягну** в ту посадку, **пригребу** листям, за день-два знайдуть* (4, с. 48); «***Увімкну** радіо: мо', прокинеться», – вирішила Грета і вкрунула трохи не на всю гучність* (4, с. 35). Такі динамічні ознаки тяжіють до семантики реальності, оскільки про них інформує мовець, який водночас є їхнім потенційним виконавцем. Кількісно обмеженими є дієслова першої особи множини: *Ми його (німця. – Авт.) роззброїли й хотіли забити, але ройовий каже: «Нащо нам його забивати, **знімем** лиш кітель (бо німецького кітеля нам само тре' було), а його **відпустимо**»* (4, с. 32). У поданій конструкції виділені мовні одиниці, окрім прогнозованої дії, виявляють супровідний відтінок спонування. Доконані форми, представлені третьою особою однини, експлікують потенційні динамічні ознаки, результативність яких можна побачити впродовж певного часу: *Ще хвилюк **й зомліє*** (4, с. 48). Іноді дієслова цієї групи маркують дії, що постають в уяві героїв як можливі, проте не бажані для них. На реалізацію вказаного змісту також скерований модальний план усєї конструкції: *Чи ж **не принесе** ще сьогодні до вечора листоноша Фріці їй такого самого стандартного папірця, як учора сусідці Ірмі?* (4, с. 34).

У досліджуваних текстах натрапляємо на доконані форми з узагальнено-особовим значенням. Вони хоч і пов'язані з конкретним виконавцем чи носієм стану, проте виражають динамічні ознаки, які потенційно можуть стосуватися будь-кого з осіб: *То був типовий інтелектуал у журналістських колах: мовчазний, волосся косичкою, сережка у вусі... Особливо ж – мовчазний: якщо **не питаєш**, уст не розтулить* (4, с. 4); *...він (Василько. – Авт.) **коника не викине**, тихий і спокійний учень, і не втече, дисциплінований* (4, с. 43); – *Гольдману теж **не позаздриш**.*

Своєрідність дієслів майбутнього часу доконаного виду випрозорює їхня участь у транспозиційних процесах. Такі мовні одиниці функціують зі значенням: 1) минулого часу, що увиразнюють ужиті поряд ознакові слова у формі минулого часу, наприклад: ***Перекладуть** на іспанську – в Іспанії біда, **перекладуть** італійською – в Італії... У кількох країнах роман **заборонили**, навіть в наполеонівській армії* (4, с. 4); ***Ходив** якийсь їхній, комісар чи що, **перечисляв** нас. То на людину **погляне**, то в свої папірці, то на людину, то в папірці...* (4, с. 23). Іноді дієслова майбутнього часу позначають динамічні ознаки, які передували іншим діям, вираженим теперішнім часом: *А черга однак усе **шикується**: **поназбирує** кожен м'ятих купонів, та й **іде** в чергу по каву...* (4, с. 48); ***Візьме** чаю та й **стоїть** собі, посьорбує, на людей **дивиться**...* (4, с. 48).

Отже, у збірці В. Гребенюка «“Ефект Вертера” та інші новели» темпоральне вираження динамічних ознак пов'язане з теперішніми, минулими, зокрема й давноминулими, і майбутніми часовими формами. Окрім закріплених за ними прямих значень, аналізовані мовні одиниці зрідка виражають узагальнені семантичні відтінки, що дає змогу кваліфікувати модельовані ними конструкції як узагальнено-особові. В укладеній картотечі фактичного матеріалу невелику групу структурують маркери дій, процесів і станів, які виявляють стосунок до міжграмемних переміщень. З-поміж усіх проаналізованих найбільш причетні до внутрішньої транспозиції форми майбутнього часу з указівкою на минулі та теперішні дії.

Перспективу дослідження становить опис дібраних із творів В. Гребенюка первинних і вторинних засобів вираження граматичних значень категорії способу.

Література

1. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ : Наук. думка, 1988. 256 с.
2. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник для студ. вищих навч. закладів. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.

3. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова ; за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2017. 752 с.
4. Гребенюк В. «Ефект Вертера» та інші новели. Луцьк : Надстир'я, 2018. 128 с.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : морфологія. Донецьк : ДонДУ, 1996. 435 с.
6. Піддубська І. В. Модальна і темпоральна транспозиція дієслівних форм : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Донецький національний університет. Донецьк, 2001. 20 с.
7. Сучасна українська літературна мова : морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. 583 с.

Каріна Дудай

Аналіз перекладацьких трансформацій (на матеріалі польськомовного видання «Gazeta Wyborcza»)

У нинішньому суспільстві наявні дуже широкі комунікативні можливості. Усілякі події у світі майже одразу стають надбанням всієї планети за допомогою роботи засобів масової інформації. Щороку зростає роль Інтернет-видань, що забезпечують реципієнтам швидкий доступ до різних матеріалів. Публіцистичні тексти в інтернет-ЗМІ грають значну роль у формуванні світогляду населення. Нині вони є одним зі зручних і доступних варіантів оперативного ознайомлення із тими чи іншими подіями. Для онлайн видань притаманний специфічний формат, власні особливості подачі матеріалу для читача. У наш час публікація новин та їхній переклад здійснюється у максимально короткі терміни. Водночас, потрібно здійснити адаптацію тексту перекладу для цільової аудиторії відповідно до соціально-політичної ситуації. При перекладі публіцистичних текстів виникають деякі складнощі, пов'язані, насамперед з реаліями, котрі є властивими для різноманітних культур та з мовними проблемами.

Необхідно відзначити, що, якщо питанням перекладу як у цілому, так й англо-українському перекладу, присвячена велика кількість робіт українських вчених, однак проблема особливостей польсько-українського перекладу розглянута недостатньо. Аналіз окремих аспектів цієї проблематики наявний у наукових розвідках М. Ідзьо [3], І. Лисої [4], Т. Павлінчук [5], Н. Трач [6], Л. Станіславової, Н. Цьолик, Ю. Васейко [7]. Віддаючи належне напрацюванням згаданих вчених, необхідно зазначити, що питання виявлення граматичних і лексико-стилістичних особливостей перекладу польськомовних публіцистичних текстів українською мовою розкриті не достатньо, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Мета публікації – виконати аналіз перекладацьких трансформацій польськомовних публіцистичних текстів українською мовою (на матеріалі видання «Gazeta wyborcza»).

На сучасному етапі спеціалісти у галузі теорії перекладу досі не дійшли до спільної думки, що стосується самої суті поняття трансформації, чим й пояснюється значна кількість класифікацій, запропонованих науковцями, які різняться одна від одної. На фоні множини наявних класифікацій перекладацьких трансформацій, найбільш доречною для дослідження публіцистичних текстів як об'єкта перекладу, вважаємо класифікацію, запропоновану А. Задорожною. Авторка виділяє лексичні, лексико-граматичні та граматичні трансформації. Вчена стверджує, що лексичні трансформації можливо поділити на лексично-семантичні і формальні. До останніх відносяться зміни фонем (чи графем) мови оригіналу на близькіші до них за артикуляцією та акустичними властивостями фонем або графем мови перекладу. З-поміж них фонетичні: транслітерування, транскрибування, адаптивне транскодування, змішане транскодування. Також до формальних трансформацій належить калькування [2, с. 58]. До лексико-семантичних трансформацій, А. Задорожна, слідом за В. Д. Бяликом [1,